

ХАНТЫ ЯСАҢ

22 декабря 2016 года

www.khanty-yasang.ru

№ 24 (3468)

Основана 1 ноября 1957 года

В. ЕНОВ ВЕРУМ ХУР

Людмила Андреевна Аликова аңкел-ащел пидә Тәрумлор кәртые депн Нуви сәңхум районән рәт мўвәдн вәд. Ай пурайт вўш эвәлт Людмила шеңк сәмәңә ёнтәсты вер тәйс. Ван хәтлуп тыләщ яртъяңмит хәтәдн тәм айдат не «Товары земли Югорской» немуп ванлтупсыя Ёмвоша яңхәс па лўв ешәләдн тәса па хурамәңә ёнтум вейт вошәң мира тыныйс.

Тәм номерән лўнтаты:

7

Хәнты мир
вудәң хәннәхә
Мария Волдина
80 ода йис

10

Ёмвошн арсыр
мувәт ёх вўды,
кўрәң вой лўв,
оңәт эвәлт
пурмәсәт версәт

11

Ным Няръёх
кәртән Кривых
хоттед ёх хот войт
ёнмәдман вәлдәт

12

Хутыса Сәрханл
районән Лўк-Яун
рўтьщәты тәхи
рәпитл

16

Касум вош ими
Н.К. Тасьманова
вәлупсәд олаңән
путәртәс

Там ванан Югра мўв правительства хотн мўв-ават верат тэты тахийн рэпитты ики Павел Ващенко айкед ханшты ёх пида вэйтантадас. Лўв яснэл эвэлт уша йис, муй иты Ёмвош округн арсыр нампяр йиратэды.

Мўвев-йиңкев тыстама тайлэв

Щиты 2017-митодн Югра мўвн кат тахи питл рэпитты тапяр нух вўйман. Вантэ, ханнехэ юпийн арсыр ан мосты хэлы хашл. Щит атэлта кашаң нампяр акатты питлэт. Ин щит вер эхтийн непе-кэт лэщатсайт. Щи тумпи тапяр кўта питум непека́т, шўш хират па па утат питлайт имухты тата мўң мўвевн йидпатты. Щи вер эхтийн немасыя пере-рабатывающей тахи рэпитты питл. Тэп ин кашаң ханнехэ тапяр тэса акатты мосл. Неpek атэлта акатты. Кеванлыспа па утат атэлта пунты. Щиты мўң пакдўв мўвев-йиңкев тыстама тайты.

Ульяна ДАНИЛО

Округ кэщайт актэщийлсат

Ван хатлуп тылэщ 2-митн округ кэща не Москва хон вош эвэлт округ кэщайт мирхот тэс. Щи пурайн 24 вер нух вантсы. И вер – щит вант шушет пўнэлн мўв илпи питы вуй муй газ вўты паты немасыя вулаң непека́т лэщатты вер олаңан путартсы.

Округ кэща не лупас: «Мўв илпи питы вуй па газ вўты йилуп тэхет шуши мир вўт кэртат эвэлт хўванша́к вэлдэт. Мет сыры округ кэщайт уша верлэт, питы вуй вўты тэхет шуши мира турас верд муй антэ, тэп щит юпийн кашашты непека́н ёш посат пундэт».

Мирхотн 2017-мит одн лўңан нявремат рўтыщаты вер олаңан поступсы вўсы. Щи непека́н ханшман: хутыса эвет-пухат рўтыщаты питлэт, муй щирн лыв дава́дман па вантман тайты питдыйт па муй щирн нявремат вэндтаты па вантман тайты ёх яма вэндтаты. Округ кэща не ясаң щирн, мет вулаң – щит ям вэндтаты ёх.

Округ кэщайт мирхотн путартсы, муй щирн щиты верты, лэдн елды нявремат вэндтаты ёх шеңк ар неpek ан ханшсат. Там одн тэнлуп тылэщн уша версы, хуты итэх пурайн ванкўтды

ихурасан непека́т лэщатдыйт, щит вер хэн? Н. Комарова лупас, итэх вэндтэ-ты ёх ол мәр 18 отчёт неpek лэщатлэт. Ин 16 шурас вэндтаты хуят щит рэпата тэты питлэт. Ёмвош, Сэрханл, Нижневартовск, Урай вошатн, Сэрханл па Манстәр районан хуца «Бережливое образование» немпи вер тэды. Округевн вэндтаты вер тэты департамент кэща не Л. Ковешникова лупас, ин 90 вэндтаты хуят щит вера вэндсат.

Мирхотн «Концепция устойчивого развития коренных малочисленных народов Севера Ханты-Мансийского автономного округа – Югры на 2015-2020 годы» поступсыя йилуп верат нух ханшсыйт.

Кэщайт мирхотн уша йис, Нумто кэрт пўнэлн вэлум «Нуми Тэрум» немпи природной парк кэщая Людмила Матвеева йис.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Мэшаң ёх верат тэты хуятат мирхот

Ван хатлуп тылэщ кимит хатэлн Югра мўв губернатор ланкар хэ Геннадий Бухтин мэшаң ёх верат вантман тайты комиссия кэщайт мирхота актэщас.

Вэйтантапсыин кэши-мэш тайты ёхлўв ёрашты верат олаңан путартсыйт. Щиты уша йис, хуты тамхатл округевн палды па вевтама хэдты 500 ёрашты хэйт па неңат вэлдэт. Там хуятат лўхн, сноуборд, легкая атлетика, волейбол, теннис, дзюдо па певалды щирн кэслэт. Округ хўваттыйн ёрашты тахия 74 мэшаң ханнехэ луңман вэл. Щи кўтн Россия мўв луваттыйн ёрашты тахия 20 хуят луңал.

Мэшаң ёх лухн хатэлтылаты кэсупсыин

Кэщайт яснэт щирн, там ванан Сэрханл вошн йилуп ёрашты верата вэндтаты хот пўншы. Щит паты интам мет ар мэшаң ёх ёрашты кэсупсэтн кўтэлн кэсты питлэт. Там йилуп тахийн кэши-мэш тайты ёрашты хуятат паты

иса муй тэса лэщатман вэл. Арсыр вэн хэрят, кат тренажерной хот йитнэн, лўңтупсыя актэщаты тахи, физкультура щирн ямалты хот йит, певалды тахи па па мосты утат.

Щи тумпийн мет ям, хуты йилуп хотн 70

ёрашты ханнехэ рэпитл.

Арсыр щирн ёрашты мэшаң айдат ёх па вэн хуятат Россия мўв тумпийн па хон пелак мўвата янхлэт па щата олаңмит тэхет вўлэт. Щиты Ас потты тылэщ 27-мит хатэлн Сэрханл волейбол щирн юнтты ёх па хон пелак Италия мўвн кимит тахия питсат. Там мэшаң хуятат Станислав Руденко вэндтэл. Мосл ястаты, хуты там кэши-мэш тайты хуятат мэшлы ёрашты ёх пида кэслэт.

Щи тумпийн там ол лыпат тылэщн палд мэш тайты ёх паты немасыя щимаш тахи пўншы, хута лыв арсыр верат олаңан карты кел па интернет хўват уша паватты веритлэт.

Ирина САМСОНОВА

Юдн омәсман вердал лэщәтләт

Ёмвош округ Пенсионной хот кәща не Татьяна Зайцева Ас потты тыдәщ 29-митн айкед әкәттү ёха путәртәс, хута электронной вер унтасн хәннехәйтә мосты вердал лэщәттү рәхл.

РФ Президент 2012-мит одн «Об основных направлениях совершенствования системы государственного управления» немуп поступсы есләс. Щит вўраңән 2018-мит од вәнты 70-кем процент вер электронной ширн лэщәттү мосл. Щит пәты интум Пенсионной хотәтн рәпиттү ёх электронной тәхет пўншәт, ләдн хәннехәйт щит унтасн мосты вердал ат верләт. Ши ут пәты ПФР хуши es.pf.ru «Личный кабинет гражданина» немуп тәхи вәл, щив питтүя мет оләңән www.gosuslugi.ru тәхия хәншәһәттү мосл.

Щәдта Татьяна Сергеевна немасыя ай павтәс ши ёха, хуйтат рўтьщәты сонтумәсәт муй тәм пўляң рўтьщәләт. «ПФ сайт хуши рәпәтнекәта вантты рәхл, муй арат страховой вух рәпәтаед эвәлт щив китсы. Ши вух ки ән-тәм, дыведа рәпәтайн иньщәсты мосл, муй пәты вух ән сухуптәсы? Хуйтат пенсияя мәнты әктәщсәт, шир тәйләт щәта вантты, муй арат бал тәйләт па муй арат од рәпитләт. Кашәң хуята айлат од вўш эвәлт ши вер лерамтты мосл, ләдн рўтьщәты вўша йиты артән непекәт иса тәса хәншман ат вәсәт», – лупәс Т. Зайцева.

Тәм пўш Ас потты тыдәщ оләңмит хәтәдн Ёмвош округ-Юграйн 419 шурәс мулдас рўтьщәты ёх вәс, 45-50% ши мир эвәлт худна рәпитләт. Айлат хуятәт

эвәлт мўң мўвевн 800-кем хуят рәпитл. Т. Зайцева ясәң ширн, рўтьщәты ёха нётты ищи электронной тәхет вәдләт, хута рўтьщәты вух оләңән непек вўты рәхл па вух вўты хот пириты. Хәннехә нумәс ки павтәс па тәхийн вух вўты, лўведа ПФР сайт хуши «Личный кабинет гражданина» тәхия ләңты мосл, щәта па хот пириты, ши оләңән Интернет хўват Пенсионной фонда непек китты. «Мўң рәпатнеклўв ши непек нух вантләт, ши юпийн па тыдәщ вўш эвәлт рўтьщәты вух пасыр вухәң хота китты питлўв. Ширн, щит вертүя Пенсионной хота яңхты иса ән мосл, юдн омәсман верты рәхл», – лупәс Татьяна Зайцева.

Пенсионной хот кәща не нәмәсл, айлат ёха сырышәк ши хота ләңтыйлдты мосл па трудовой кинишка щәта рәпиттү ёха вантәты: мосты ширн ши ут хәншман вәд муй әнтә, печать яма муй атма кәд? Рәпатнек щит ки верл, лўв сырышәк уша павәтл, па рәпәта тәхет эвәлт рәпитум непек вохты муй әнтә. Пенсияя әктәшум ёх хәлум тыдәщ мәр Пенсионной хота непекәт ки ән мәләт, ши пурайн РФ поступсәт ширн вухн сухуптәты ән питлүйт. Хән мосты непекәт худыева ияха әкәтләт, ши пурайн вухн мийләты пиньшәдүйт.

Российской Федерация поступсы ширн имет 55-мит одн, хәйт

60-мит одн рўтьщәты мәндәт. ХМАО-Югра хуши мирев щит киньши сыры рўтьщәты питл. Вантә, мўң мўвев Увәс мўва лўңтәсл, щит вўраңән неңәт 50 одн пенсияя мәндәт, хә ёх – 55 одн. Тәп дыведа хәс од мәр Увәс мўвн рәпиттү мосл, ши пурайн рўтьщәты вухн сухуптәты питлүйт.

Т. Зайцева лупәс, рўтьщәты мәнты едпийн кашәң хуята и-кәт од вәнты рәпәтайн иньщәсты мосл, непекдал Пенсионной хота китсүйт муй әнтә? Щәдта рәпитайн парты, ләдн рәпәтайң кинишкайлд нух ат вантды, тўңширәңа щитл хәншман вәд муй әнтә. Мосты ширн ки лэщәтман вәд, хән рўтьщәты хәтләд вәнты 30-кем хәтл хәшл, хәннехәя «Личный кабинет гражданина» тәхийн хәншты мосл, хути ешайн лўв рўтьщәты вўша йил. Ши юпийн Пенсионной хот рәпатнекәт ши непек лўңәтләт па сема питум хәтләд юпийн хәннехәя рўтьщәты вух сухуптәты пиньшәләт. Мосл лупты, ПФР сайт хуши 2016-мит од вўш эвәлт щит верты рәхл.

Татьяна Зайцева ясәң ширн, тәм пўляң 45-кем процент югорчанәт (30-кем шурәс хуят па лапәт процент рўтьщәты мир эвәлт) ПФР сайта ләңтыйлдәт па партләт, ләдн рўтьщәты вухн сухуптәты ат питлүйт муй вухдал па вухәң хота ат китлүйт. Айлат ёх кўтн шимл хуят ши тәхийн вердал лэщәтләт, вән ёх щәта мет апрәңа вердал верләт.

Реональда ОЛЬЗИНА

Ван хәтлуп тыдәщ 15-митн Югра мўвн пенсионной фонд хуца мирхот вәс. Щәта путәр мәнәс, хути йилуп одн пенсияйн вәдты ёх вет шурәс шойт ёша холумләт.

Рўтьщәты ёх вухн мәлүйт

Югра мўвн Пенсионной фонд кәща не Татьяна Зайцева ши оләңән ай тәс:

– Ин Югра мўвевн 421 шурәс мулдас пенсияйн вәдты ёх вәд, рўтьщәты па рәпиттү, ләд рәпәта тўвум пенсионерәт худыева 5 шурәс шойт ёша холумләт.

Елды Т. Зайцева путәртәс, муй ширн ши вер тывәс: «Тәнлуп тыдәщ 1-митн пенсия вух 4 процента арат индексацияйн версы. Тәп 2015-мит од мәр инфляция 12,8 процента йис, тәп пенсия вух ямсыева нух ән енмәс. Щит пәты Россия правительства кәщайт по-супсы вўсәт, ләдн вет шурәс шойт сухуптәты».

Т. Зайцева ясәң ширн, 2017-мит одн 5,7 процента пенсия вух нух енмәл.

Лўв лупәс, мәта пурайн пенсионерәт ши вух ёша вўдәт:

– Ас хәдты тыдәщ 11-мит хәтл вўш эвәлт пенсионерәт вет шурәс шойт вух ёша холумләт. 5-мит хәтлән пенсия вух ёша вўты ёх ван хәтлуп тыдәщн ши вух ёша вўдәт, вет шурәс шойт – тәп Ас хәдты тыдәщн.

Россия мўвн ши вера 200 миллиард мулдас шойт вух мәнд, Югра мўвевн – 2 миллиард мулдас шойт.

Людмила
СПИРЯКОВА

1990-мит ол вҮш эвЉт ар хуят опрашдал олаңан уша верты пиньщасят па ши нумасн архивата непекаят вантты янхлат. Там йисн Россияйн нятъяңкем тахи вѳл, хута ханнехѳйт опраш ехлад каншлат. Тюменской область хуши иши щимаш тахет вѳлдѳт, Ёмвош округан итѳх хуятѳт непекаят унтасн йис рѳтлад каншты па вҮянтсѳт. Ёмвош архив хотн ши вер олаңан мосты непекаят вѳлдѳт, щитѳт лҮнѳтты 2006-мит олн шимд хуят щив янхѳс, тѳнял ар ханнехѳ щѳта рѳтлад каншсѳт.

Рѳтлад вѳлупсы дерамтсѳт

Ас потты тыдѳщ 17-митн Государственной архив хотн мет олаңан «Память будущих поколений» немуп мирхот мѳнѳс. Архив рѳпатнекаят тухѳдпи щѳта историкѳт, краеведѳт па опрашдал вѳлупсы арталѳты хуятѳт Ёмвош, СҮмѳтвош, Тюмень па Нижневартоск эвЉт вѳсѳт. Муйсѳр рѳт тѳйсѳт па хута щитлад катра йисн вѳсѳт, ши олаңан Нина Брылина, Мухамат Ишбаев, Светлана Динисламова, Евдокия Нѳмысова, Людмила Пуртова, Лидия Завьялова па Надежда Симакова ай павѳтсѳт. Раиса Бардина путѳртѳс, хуысаты хурѳт па путрѳт унтасн Ас ѳх олаңан киника хѳншѳс. Игорь Белов дѳлясум мир олаңан ясѳн вҮйляс, Валентина Фарносова па Андрей Сивков Добровольской па Шейминѳт хотѳн ѳх олаңан путѳртсѳнѳн. Татьяна Шевелева па Наталья Мухина краеведѳт тахи олаңан лупсѳнѳн.

Мирхот пҮншумн Архивной служба немуп тахи кѳща не Людмила Сажаева лупѳс: «Тѳм хѳтл архив хотѳн йилуп рѳпата верты олнѳтсҮв – рѳтлҮв олаңан путѳртты питлҮв. Ма нѳмѳслум, па олѳтн ши вер елды тѳлѳв. Вантѳ, тѳм йисн ар хуят опрашдал олаңан уша

вертыя непекаят вантты тыв юхтыйдлѳт».

Мирхотѳн ѳх ѳмѳщ хѳлѳнтты вѳс, тѳта ай павѳтлум, муй олаңан Мухамат Ишбаев па Надежда Симакова путѳртсѳнѳн. Мухамат Мухарович Нижневартоск вошн санаторной ѳшкола кѳщѳя рѳпитл, лҮв 35-кем ол Ёмвош округ-Юграйн вѳл. Опрашдал олаңан нѳмѳсты питѳс, хѳн Ларьякской район олаңан киникайт хѳншѳс. Мет сыры ши олаңан рѳтлад иньщѳсѳс, щитлад эвЉт уша верѳс, опрашдал кҮтн Ишбай па Зукарнай вѳснѳн. Ши юпийн Оренбургской область хуши Чапаевской кѳрт хуши кѳща хот непекаѳн шивѳлѳс, неш Абдрахман вѳн щѳтыщѳщел 1879-мит олн сѳма питѳс. Щѳлта ши хѳйл ѳңкиаши каншѳс па уша павтѳс, щит Ситдык па Мугалифа. ѳхѳт Ревизской сказка немуп непекеѳн вѳйтѳс, хуы 1859-мит олн Алабино кѳртѳн Ишбай Киекбаев вѳс, лҮв Ситдык пух тѳйс, ши хѳ 1836-мит олн сѳма питѳс. «Интум вѳлѳв, опраш немѳв Киекбай Менлюговѳ тѳюм ай пух нем эвЉт тывѳс, щит Ишбай. Мусульманской опрѳщ немѳт непекаѳтн рҮщ щирн хѳншты мосѳс, щиты мҮң Ишбаѳѳта йисҮв. Тѳмиты ащѳм рѳт олаңан уша версум,

Мирхотѳн ѳх шай яншѳлат

Р. Ользина верумхур

интум ѳңкем рѳт олаңан уша павѳтты лѳнхалум», – лупѳс М. Ишбаев.

Ёмвошн вѳлды Надежда Симакова опрашдал олаңан уша верты мет сыры ЗАГС хуши непеке вҮс, хута щѳтыщѳщел нем хѳншман вѳс. Ши юпийн Ёмвош, Тѳпѳл вош, Тюмень па Москва архивѳтн Вторушинѳт олаңан непекаят вантѳс па уша верѳс, 1635-мит олн Поморье мҮв эвЉт ветѳян хѳ хуят хотѳн ѳхлад пѳда Дѳмьянской волостѳя вѳлды китсѳйт. Иши арат хуят Самарово воша каслуптѳсѳйт. «Ма опрашдам 1635-1637-мит олѳтн Дѳмьянской слобода хуши вѳлды питсѳт. Тѳпѳл вош Переписной киникайн хѳншман, хуы 1681-1683-мит олѳтн Илья Вторуша Ивашко пух тѳйс. Ши хѳ эвЉт рѳтем мѳнѳс. ЛҮв Петрушка пух (1658-мит олн сѳма питѳс) тѳйс, ши хѳ Елистьян пух (1704) ѳнмѳлтѳс. Елистьян имисѳнѳн Аника пух (1726) тѳйсѳнѳн. Аника – Петр пух тѳйс (1750), щит ма опрашѳм», – лупѳс Н. Симакова.

Елды лҮв уша версѳлдѳ, рѳтлад кҮтн Яков (1789), Абрам (1843) па Иван (1885-мит олн сѳма питѳс, щит Надежда щѳтыщѳщи) вѳсѳт. 1700-мит олѳт питумн Вторушинѳт Дѳмьянской ям эвЉт

(интум Уватской район) Субботино кѳрта (интум Ёмвош район) касѳлсѳт. Ши юпийн Аника хотѳн ѳхлад пѳда Юртинская кѳрта (щит Юртинская Субботинская, Луговая Суббота щирн па альщѳсы) каслѳс, хута сыры тѳп остѳкѳт вѳсѳт. 1914-мит олн Иван Вторушин (Аника хиды па Н. Симакова щѳтыщѳщи) Луговой Суббота эвЉт Лугофилинск кѳрта вѳлды мѳнѳс, щѳлсаты 1940-мит олѳтн Черемхово кѳрта каслѳс. ѳнтѳма ювмѳл юпийн лҮв имѳл (Надежда щѳщел) Ёмвоша вѳлды мѳнѳс. Щирн, катра йис вҮш эвЉт Вторушинѳт Увѳс мҮвн вѳлдѳт. ХҮв мѳр Луговая Суббота хуши вѳсѳт. Н. Симакова 2011-мит олн щив янхѳс, 2013-мит олн рѳтлад па щѳта вѳлум ѳх пѳда кѳрт вулн кѳв хурас ѳмѳсѳт.

Елды мирхотн нух вантсы «История округа в семейных фотографиях» немуп вер олаңан. Ар хуят ши вера хурлад мѳсѳт. Щитѳт Ёмвош архив хотн нух шависѳйт. Щѳлта мирхотѳн ѳх нумѳс павѳтсѳт, тѳмѳщ мирхот елды иши верты питлѳт. «Память будущих поколений» немуп вѳйтѳнтупсы олаңан ѳхѳт «Архивы Югории» немуп непекеѳн па Ёмвош архив сайтѳн хѳншлѳы.

Реональда ОЛЬЗИНА

ВӐдты-холты мӱвев сыстама йис

Ас потты тыдӑш 28-мит хӑтӑдн Ӑмвошн Югра правительствa хот йитн координационной совет вӑс, хута ияха юхтум кӑшайт экологической вахта мӑнум верӑт оӑӑӑн путӑртсӑт.

Тӑм мирхот Югра мӱвев Губернатор **Наталья Комарова** пӱншӑс. Дӱв округев департаментӑт эвӑлт вӑдты кӑшайт едпийн тӑмиты лупӑс:

– Тӑмхӑтл мӱӑ ям-сыева путӑртты веритлӱв ши оӑӑӑн, хуты тӑм йисн экологической вахта – шит мет мосты па мет вулаӑ вер мӱӑ едды вӑдты-холты ширлӱва. Вантӑ, мӱвӑт-йиӑкӑт муй вӑнтӑт сыстамӑтки, шит мӱӑ ишиты сыстам лыдшӱвн кашӑӑ хӑтл мӑр дадты па едды ищи яма вӑдты веритлӱв. Тӑм одн тӑп кӑтсот мулдас шуӑс хӑннехӑ арсыр субботникӑт лӑшӑтсӑт па нампӑӑа верум тӑхет ямсыева сыстамтӑсӑт, арсыр ай кӑртӑтн муй вӑн вошӑтн округев мӱвӑт хуши йидпа сыр-сыр ӑнумты юхӑт омӑсӑт па ямкем арат вевтама ювум непекаӑт ияха ӑкӑтсӑт.

Природнадзор тӑхийн рӑпитты хӑннехуятӑт экологической вахта мӑр мӑнум ширн вет шуӑс атум вер ушӑӑа версӑт. Ма нӑмӑстемн, кашӑӑ мӱвев-йиӑкев муй вӑнтӑт давалды вер округев луватн тӑса лӑшӑтсы.

Едды Югра мӱв координационной совет кӑшайт арсыр айкедӑт тӑсӑт па путӑртсӑт, хуты тӑм ол мӑр кӑт шуӑс нивӑлсот ветьяӑ нивӑл вердыв арталӑсӑт па нӑл шуӑс ярсот нивӑлъяӑ вет административной

У. Данило верумхур

правонарушения уша павӑтсӑт. Шит пӑта немасыя нивӑлсот нялъяӑ непекем округев сӱта хӑншсӑт, лӑдн ши вевтам верӑт ат тӱӑматсыйт.

Шӑлта арсыр вӑнтӑтн вӑдты войт ӑн рӑхты пурайн велпӑслӑты ширн вет вер тӑса арталӑсы, шит: «Кӱрӑӑ вой», «Кӑртсесы», «Вӑнт тухлӑӑ вой», «Вӑн кер», «Ӑл тухлӑӑ вой». Ши велпӑс ямсыева артадум хӑтлӑтн природнадзор тӑхийн рӑпитты инспектор ӑхн ярхӑс закон ширн ӑн рӑхты вер уша верса. Шит пӑта хӑдумьяӑ кӑт пушкан арсыр вой ӑн рӑхты пурайн велпӑслӑты ӑх эвӑлт немасыя нух вӱсы па дыв хулыева полиция тӑхия мӑсыйт. Тӑм одн браконьерӑт ӑн рӑхты пурайн Октябрьской па Сӑрханл районӑӑӑн кӑт пӱпи вухӑлтылдсӑт, нӑл кӱрӑӑ вой Кондинской, Сӱмӑтвош, Ӑмвош, Нижневартовской районӑӑ хуши па вет нухӑс вой Нижневартовской районӑӑн велсӑт.

Мосл лупты ши оӑӑӑн, хуты тӑм ол мӑр ӑн рӑхты тӑхетн вӑнтӱюх эвӑтты вер еша шимла

йис (араттедн хӑтъяӑ хӑдум процента арата тӑнял ол вӱш эвӑлт). Итӑх районӑӑтн, вантӑ, ищица ӑн рӑхты ширн ши вӑнтӱюхӑт эвӑтты хуятӑт дикумдӑт. Шит пӑта тӑм пӱш хӑтъяӑ хӑт вевтам ширн вӑнтӱюх сӑвӑрты вер уша йис па хӑдумьяӑ непекем ши оӑӑӑн немасыя сӱта мӑсы. Ин округев луватн вӑдты арсыр вӑнтӱюх эвӑтты тӑхи кӑшайт иса яма па вешкӑта кашӑӑ рӑпата верты питсӑт, тӱӑнширӑӑа вӱянтсӑт арталӑты, лӑдн дыв хушӑла тӑйты вӑнт мӱвдӑлн тӱт леваса ад вушкӑсы. Ши тумпийн Ӑмвошн Югорской университетн вӑндтӱйдты айдат ӑхлӱв ишиты вӑндтӑдӱйт, лӑдн вӑнтӑта рӱтышӑты яӑхты пурайн нух вушитум рат хӑрӑт иса йиӑкӑн лӑп ат шошумсӑт.

Тӑм координационной совет мирхотн путӑртсы, мӑта тӑхия арсыр рӑпатайт юпийн хӑшум нампӑрт тӑты рӑхл. Шит пӑта тӑм одн Сорум па Полнавӑт вошӑӑӑӑн, мӑта утӑӑн Нуви сӑӑхум районӑӑн вӑлдӑӑӑн, немасыя нампӑр ияха ӑкӑтты па ид

шавиты тӑхеӑӑн версыйӑӑн. Шӑлта тӑм одн округев луваттӱйн, мӑта ут иса тӑдаӑтедн нялъяӑ вет шуӑс гектар араткема хойл, хӑннехуятӑт сыр-сыр нампӑр ияха ӑкӑтсӑт па сот хӑдумьяӑ нампӑр ӑкӑтты тӑхи ямсыева ид шависы.

Югра мӱвн сыр-сыр мӱвӑт-йиӑкӑт давалды емӑӑхӑтлӑт вердыйт. Ши верунтасн вӑдты-холты мӱвев тӑм юхи хӑшум пурайн сыстама йис.

Округев ай кӑртӑтн муй вӑн вошӑтн немасыя ванлтупсӑт вердыйт, мӑта утӑта кӑтсот шуӑс мулдас хӑннехӑ яӑхӑл. Шиты мӱвӑт-йиӑкӑт давалды хӑтлӑт мӑнум пурайн ар тӑхийн ихушьяӑ мулдас шуӑс арсыр вӑнтӱюх йидпа омӑссы, дапӑтсот тонна сыр-сыр нампӑр ияха ӑкӑтсы па кӑтсот мулдас тонна катра непекем и тӑхия тӑсы.

Мет юхи хӑшум кӱтн координационной совет мирхотн вӑдум кӑшайт лупсӑт, хуты экологической вахта ширн мӱв идпи тащ кӑншты тӑхетн попутной нефтяной газ катӑлты машинайт версыйт. Шит пӑта округ мӱвӑтн нӑӑхӑл ишиты шимлашӑк йиты питӑс. Тӑп тӑм ол мӑр нивӑлсот мулдас гектар мӱв немасыя нефтяной компанияйт эвӑлт сыстама лӑшӑтсыйт. Ши тумпийн, мӱв идпи тащ кӑншты тӑхет эвӑлт тӑм одн ишиты мӱӑ Асӑв йиӑкӑт хуваӑт потум щорӑс йиӑкӑта па шимӑл нефть юхӑтты питӑс. Шит мет вӑн па вулаӑ вер!

Ёмвошн арсыр оса тәхетн рәпитты ёх вейтантыйдсәт. Дыв кешела «Гражданские инициативы регионов 60-й параллели» немуп мирхот ләщәтыйдса.

Күтәдн путәртсәт

Тата вәдупсы арсыр йилуп суртәтоланн па хотәт хошмәдты па йиңкән есәдты верәт оланн путәртсәт. Ши тумпи ясаң мәнас, муй иты оса тәхет вухән сухуптәты мосл. Шәлта тыв әктәшум ёх күтәдн ай павәтсәт, муй вүрн тәмәштәхета айдат хуятәт хушты рәпитты. Тәм вейтантупсийн арсыр оса тәхетн кәпәртты хән-нехәйт вандтәсәт, муй иты дыв арсырнұшайт ләщәтләт. Тата уша верум суртләд иелды дыв тәты питләдал.

Ульяна ДАНИЛО

Айдат хоттел ёх кәсупсы

Кашән ол Ас потты тыләшн Югра мұвн айдат хоттел ёх кәсупсы ләщәтлді. Шит пәты тәм емәңхәтл елпийн вәнтәты па айдат ёх верәт тәты департамент кәща не Любовь Ковешникова айкеләт кәншты па хәншты хуятәт пида вейтантылдәс. Кәща не кәсупсы оланн ай тәс па лупәс, муй ширн 2016-мит олн мирхот мәнты питл.

Айдат хоттел ёх кәсупсы округев луваттыйн 2001-мит ол вүш эвәлт ләщәтты питсы. Мет олаң 1999-мит олн Лаңкипос вошн вәдты айдат хоттел хуятәт тәм вер грант вух унтасн тәты питсәт. Шәлта 2000-мит олн Нижневартовск вошн айдат хоттел ёх оса тәхи пүншсы. Тәм-хәтл тыв 250 хоттел мир луңман вәл.

Ияха лұңәтты ки, округев луваттыйн 60 шимәш оса тәхи рәпитл. Тәм апрәң неңәт па хәйт әнтә тәп күтәдн вейтантыйлдәт, дыв яха путәртләт, муй ширн арсыр нұша верәт, сыр-сыр давәрт суртәт тұңмәтты мосл,

хутыса нявремәт енмәдты па па верәт оланн.

2016-мит олн Югра мұвн вәдты айдат хоттел ёх кәсупсы Урай вошн 11-12-мит хәтләнән мәнас.

Кәт хәтл арташты хуятәт айдат хоттел ёх пида вәсәт, ләдн мет апрәң па әмәш семья пиригы. Кәсты хуята мосәс мет ям хураң вандтупсы хоттел ёх олаңн ләщәтты, мет яма па әмша якты хәр вандтәты. Кәсупсы сухнум юпийн уша йис, хуты мет вулаң мойдупсы Нефтеюганск районн Кутә-Ях кәртән вәдты Полянских айдат хоттел ёх еша павтәс.

Ирина САМСОНОВА

Этнотуризм вера грант вух мәсы

Ас потты тыләш 30-мит хәтәдн Югра луваттыйн мұв-авәт верәт тәты департамент тәхи ёх округевн этнографической туризм ләщәтты шира грант вух еша павәтты пәты кәсупсы ләщәтсәт. Арталәты хуятәт әхтыин тыв Александр Комиссаров пирысы.

Ияха лұңәтты ки, кәсупсыя 25 вохты непек китсы. Шит 12 – это Ёмвошәң ёх, 5 – Сәрханл район эвәлт, 3 – Сұмәтвош район эвәлт, 2 – Нях вош эвәлт, 1 – Кондинской район эвәлт, 1 – Лаңкипос эвәлт, 1 – Нуви сәңхос район эвәлт. Арталәты мир ешәдт тәп 11 хәннехә проект вервандтәс. Хәтл мәр дыв арсыр верәт олаңн яма хәләнтсәт, әхәт уша йис, мәта хуятәт нух питсәт.

Шиты 3 миллион шойт вух ООО «ЗапСибАвиа» немпи тәхи ёх еша павәтсәт. Дыв Ковенская юхан пұңәдн, мәта ут 73 верста Ёмвош эвәлт Нях вош пелка мәнты әшн вәл, мойна юхтум мир пәты тұхләң хопәт омәсты тәхи ләщәтты ләңхәләт. Ләдн арсыр

вошәт эвәлт мойн мир тұхләң хопәтн дыв хушеда юхәтты ат веритсәт. Шәлта рұтышәты хәрн павәрт хотәт омәсты, певәдты хот, леты-яньшты тәхи. Ши тумпийн мойн мир пәты тата хұд ведпәсләты вер ләщәтләт.

2 миллион шойт вух «Кама» немпи увәс мир община еша павтәс. Дыв «Йис ёх әшн» немуп вер вандтәсәт. Мослястәты, тәм община Кондинской районн Кама кәрт пұңәдн 2007-мит ол вүш эвәлт рәпитәл. Тата 60 хұд велты хә па 15 вой катәдты хәннехә рәпитәл.

Вой-хұд ведпәсләты вер тумпийн дыв арсыр воньшумутәт, тулхәт, сыр-сыр лыптәт әкәтләт. Вет ол мәр тәм тәхия кәт шурәскем хәннехә

рұтышәты юхтылдәс. Интәм еша павәтум нәтупсы вух унтасн «Кама» немпи тәхийн рәпитты ёх рұтышәты тәхи ләшқама верты ләңхәләт. Йилуп павәрт хотәт омәсты, нуви тұт мәты дизель немпи шұңк ләтты. Шәлта тәд пурайн рұтышәты кеши «Буран» немпи яңхты-мәнты әхәл вұты. Ши тумпийн вәнтән юх сохләт эвәлт яңхты-мәнты әш яма верты, ләдн рұтышәты тәхи вәнты кеншәка юхәтты ат вәс.

2,5 миллион шойт нәтупсы вух Сұмәтвош район Саранпауль кәртән вәдты «Рутыл» немпи тәхи ёх катлуптәсийт. Дыв «Неройка» немуп ке-ва яңхты вер елды тәты ләңхәләт. Тәм туристической тәхи 2011-мит ол вүш эвәлт рәпитәл. 2012-мит олн тәм тәхи ёх иши грант нәтупсы вух еша павәтсәт. Тәм вух унтасн дыв вән яңхты-мәнты

әхәд па спутниковой кәргы кел ләтсәт. Ширн дыв мойн мир карты әхәдн тәтыдты веритләт. Интәм еша павәтум вухләд дыв мойн мир пәты рұтышәты хотәт омәсты па йилпатты вера китләт.

800 шурәс шойт вух Ёмвошәң «Маркетинг Эволюшн» немпи туристической верәт тәты тәхи ёх катлуптәсийт. Дыв «Вәнт кәща» немпи журнал непек есәдты ләңхәләт. Ләдн арсыр мұвәт эвәлт мойна юхтум мир яма вәс, муйсәр рұтышәты тәхет Югра мұвн ләщәтман вәдләт.

2 миллион шойт нәтупсы вух иши Ёмвошәң «Техноком» немпи туристической верәт тәты тәхи ёх вүсәт. Дыв «Югорские сноуглобы» немпи Югра мұв олаңн ай пурмәсәт верты питләт. Тәм утыет еңта путалые иты верды, лыпийн па округев олаңн арсыр юнтәң утәт вандтәты рәхл.

Ирина ПОСЛОВСКАЯ

Арӑн-моньщӑн не

Еша вӑд хӑнты мирев вудаң хӑннехӑ па поэ-
тесса Мария Кузьминична Волдина (Вагатова)
нивӑлъянмит од сема питум емӑнхӑтлӑл пос-
тӑты питл. Щит пӑта тӑм ванӑн ма лӑв пилӑда
вӑйтантыйлсум па вӑлупсӑд олӑнӑн путремӑсман.

Мосл лупты, хуты
вӑлты-холты ширӑлн
Мария Волдина хӑнты
па рӑщяснӑтн хурамӑна
мирӑл пӑта арсыр
киникайт хӑншӑс па лӑ-
нӑтты шира еслӑс. Щит
тӑмӑш хураң непека́т:
«Ханты-мансийские
сказки» – 1977-мит
одн; «Ас аланг» – 1987-
мит одн; «Ай нӑрум хо»
– 1996-мит одн; «Ма
арием, арием» – 2001-
мит одн; «Тӑй-тӑй:
сказки, стихи, песни и
считалки для детей» –
2006-мит одн; «Ангки
сам» – 2007-мит одн;
«Самем арийл» – 2011-
мит одн па па утӑт.
Щи арат ар, моньщ па
сыр-сыр ӑмӑш стихӑт
хӑншты пӑта шеңк ар
нумӑс па ӑр лӑв вӑл-
ты-холты ширӑлн
тӑм непека́та пунӑс
па елды тӑс. М.К. Вол-
дина арӑт, моньщӑт,
стихотворенияйт рӑш,
чешской, таджикской,
узбекской, якутской,
венгерской, француз-
ской, английской па
арсыр мирӑт яснӑта
поэтӑтн па писателятн
тулмащӑтӑсыйт.

Мария Кузьминична
Волдина (Вагатова) ван
хӑтлуп тылӑш 28-мит
хӑтӑлн 1936-мит одн Ай
Курьӑх юхан лепн Вӑтвош
кӑрт пӑнӑлн Сӑмӑтвош
(Нуви сӑнхум) районӑн
вӑлды таш давалды хот-
тел хуятӑт хуши сема
питӑс па иса айтелн ен-
мӑс. Муй ширн лӑв ай
пурайн арӑн-моньщӑн
хӑннехуятӑт кӑтн вӑс
па хуты ар йис путӑр
муй моньщ уша павтӑс,
щи вер олӑнӑн немасыя

иньшӑссем.

– **Мария Кузьминична,
алпа, нӑн ай пурайн
вӑн хуятлӑн путрӑт па
арӑт сӑмӑна тӑйсӑн па
тӑнширӑна хӑлӑнтсӑн?**

– Айтелн мӑн, вантӑ,
уш иса ӑн тӑйлӑв. Щӑл-
та вӑн хӑннехуятӑтн
арсыр верӑта немасыя
вӑнлӑтыюв. Лыв мӑн-
ва моньщӑт моньщӑт,
путрӑт путӑртлӑт, юнтӑт
верлӑт. Шикинща кӑмн
шир арсыр митраитн
вӑн хуятлӑвн алыюв:
пӑпи якты хотӑта тӑт-
лядыюв, якты-ариты
верӑт вантлӑв муй тӑн-
ширӑна хӑлӑнтлӑв,
сыр-сыр йис путрӑт иса
ушӑна-сашӑна верлӑв.
Вӑнашӑк йиты юпийн
хӑннехӑ нумсӑл па шира
йил па лӑв щи нӑмӑсӑл:
«Щи арат ям вер па муй
ширн юремӑты?» Щӑл-
та нумӑсн юхӑтсыюм:
«Нявремдам сема питсӑт,
дыв па иса ӑн вӑйтлӑд
щи йис верӑт. Щит пӑта
айдтыева кашӑн моньщ
муй хурамӑн хӑнты
мирев путӑр непека нух
хӑншты мосл». Ай пура
вӑлупсы олӑм, вантӑ,
иса ма рӑт ӑхдам кӑтн
мӑнсӑт. Вӑтвошн муй
Тӑрумлорн вӑлды ташӑтн
енумсум па щи пурайн
аңкаңкем хуши вӑсум.
Имухты интерната ки
питсум, вер лӑлн вера
вевтам вӑс. Сыры рӑш
ясӑнӑн ӑн хошсум па щи
юкана кӑтясӑн вӑйтсум,
щит хӑнты па сӑран.
Кашӑн утӑн и мурта яма
путӑртсум. Ӗхӑт вет-
мит класс вӑш вӑнта
вӑндтыйлсум павельщи
рӑш ясӑнӑн яма хошты
питсум.

М.К. Волдина

И. Самсонова-версум хур

– **Хӑн па нӑн хӑнты
яснӑвӑн стихотворе-
нияйт хӑншты питсӑн?**

– Стихотворенияйт
хӑншты вер – щит, ма
ширемн, вера давалды
рӑпата. Вантӑ, ай пу-
райн нявремӑт сыр-
сыр екшаньшупсыйн
вердыйт па ма ищиты
ар щимӑш екшаньшуп
тӑйсум. Щатышӑсӑмӑн,
щӑсӑмӑн, аңкаңкемӑн
вера ӑмӑш екшань-
шупӑтӑн верилсаюм.
Ӗхӑт ма ищиты ап-
щидама щимӑш утӑт
версум. Педучилищӑн
вӑндтыйлман мӑнема
моньщӑт шеңк мосты
питсӑт. Щи пурайн,
вантӑ, хӑнты ясӑнӑн
лупты ӑн есӑлсыюв. Йис
путрӑт ая вӑлуп пура
вӑш ӑвалт иса нумӑсн
хӑшлӑт: муйсӑр лӑнхӑт,
Най-Вӑртӑт, хот давалды
утӑт мӑн мирев тӑйл.
Щитӑт унтасн елды
арсыр хурамӑн стихӑт
хӑншты вӑянтсум.

– **Мария Кузьминична,
муйсӑр стих мет олӑнӑн
нӑн хӑншсӑн?**

– Сырыя ма «Щӑсем
ар» посн стихотворения
хӑншсум. Лӑв щимӑш

яснӑт тӑйл:

– Я, щӑшие, ария-сӑр:
Нӑптӑн-йисӑн хуты
вӑсэн?
Я, щӑшие, путӑрта-сӑр,
Нӑптӑн-йисӑн хуты
хулдас...

– **Юхи хӑшум олӑтн
па нӑн муйсӑр йилуп
киникайт лӑщӑтлӑн?**

– Сырыялупты, вантӑ,
ӑн рӑхл. Хӑн мудты
етшуптӑлуп, щи пу-
райн ведщи путӑртты
мосл. Тӑм од арсыр ай
кӑртӑтн па вӑн вошӑтн
ма округев па Россия
луватн нявремӑт па
вӑн хӑннехуятӑт пида
немасыя вӑйтантупсӑт
версум. Щи утӑтн сти-
хӑт лӑнӑтсум, моньщӑт
моньщсум па ма юкан
ардам арисум. Итӑх
ишӑн юхды пелды
аңкӑрмӑлуп па щиты
нӑмӑсдуп: «Вӑндӑты
неңа вӑсум, «Хӑнты
ясӑн» газетӑн ар од
мӑр рӑпитсум, ар мӑва
яңхсум па шеңк ар
хӑншсум. Ин тӑмхӑтл
вӑнта арӑт-моньщӑт
па стихотворенияйт
айдтыева киникаита
лӑщӑтлуп».

Владимир ЕНОВ

Вудаң ванлтупсы маңас

Ван хӓтлуп тыдӓщ яртӓяңмит хӓтл вӓш эвӓлт па иса 11-мит хӓтл вӓш вӓнта Ёмвошн Югра-Экспо немуп хотн округев луватн вӓлты па арсыр детутӓт муй пурмӓсӓт ед тыныты хӓннехуятӓт пӓта «Товары земли Югорской» ванлтупсы маңас. Кашӓн вошӓн хӓннехӓ тӓдаң хӓлум хӓтл мӓр немасыя шив яңхты веритӓс па лӓвела мосты детут муй пурмӓс ёша павӓтты.

сопӓслум детутӓт дӓтты веритсӓв. Муй арат ӓр па щом дывела мосӓс, дӓдн вӓдӓт, мисӓт, пӓрщӓт муй ошӓт енмӓлты па ши арат нюхи тӓта ед тыныты. Хӓд па вой ведпӓслӓты муй воньшумут ӓкӓтты общинайӓн ёхлӓва ищи-ты вӓн пӓмашипа ясӓн тӓлум. Дыв унтасӓдн мӓн округев тынесты хӓрӓт ар хӓл, сыр-сыр вӓнт вой нюхи па ар-сыр воньшумут тӓйты пӓтсӓт. Щит пӓта тыв юхтыйлты вошӓн мир муй дӓнхалӓт, иса щит дывела дӓтлӓт.

Муй щирн тӓм 2016-мит олн «Товары земли Югорской» ванлтупсы Ёмвошн дӓщӓтсы, округев мӓвӓт-йиңкӓт давӓлты департамент кӓща хӓ **Евгений Платонов** мӓңева айкел верӓс па тӓмиты лупӓс:

– Тӓмӓщ детутӓн муй

пурмӓсӓн тынесты хӓ-рӓт мӓн Югра мӓвевн иса 1995-мит ол вӓш эвӓлт верты пӓтсыйт. Тӓта нын шивӓлӓтты ар щирн дӓщӓтум сыр-сыр хӓлӓт, хотӓн вой нюхет, есум йиңкӓт, шицкुरекӓт нюхи па пушхӓт па арсыр детутӓт, мӓта утӓт иса мӓн округев луватн енмӓлдыйт па ед тыныты щира дӓщӓтлыйт. Шеңк ар мойӓн хӓннехӓ мӓн хущева тӓмӓщ хӓтлӓтн Россия мӓв па итӓхщосн па хон пелкӓт эвӓлт ищиты юхӓтл. Дыв тӓта мӓн предприниматель ёхлӓв пӓда ияха вӓй-тантыйлдӓт па ар щирн тынесты-дӓтӓсты верӓт ияха тӓнматлӓт. Нӓ-мӓстемн, тӓмӓщ детутӓн-пурмӓсӓн ванлтупсӓт мӓңева шеңк мослӓт!

Владимир ЕНОВ

Югра мӓв кӓща дӓнкӓр хӓ **А. Забозлаев**, Африка мӓв эвӓлт юхтум моиң хӓ па округев мӓвӓт-йиңкӓт давӓлты департамент кӓща хӓ **Е. Платонов** ванлтупсийн

Мосд лупты, хуты тӓ-мӓщ вудаң ванлтупсы щирн округев кӓщаитн дӓщӓтум вӓн тынесты хӓрн рӓхл шивӓлӓты арсыр Асӓвн муй юхӓнӓтн вӓлты хӓлӓт, щит вӓн па ай вӓншӓт, мухсӓ-нӓт, щухрӓт, пишьянӓт, сурхӓт, сортӓт, паннеӓт, мевтӓт, келӓт, цапӓрӓт, ев хӓлӓт, ай ларӓт, мӓлӓн хӓлӓт па сыр-сыр щорсӓт эвӓлт немасыя тыв тӓвӓм па мӓв хӓлӓт. Итӓх утӓт дыв эвӓлтӓда ямсыева потӓлтуман, ай судпия дӓщӓтман, нух сорӓлман муй тӓт пӓсӓн шивӓн керӓтман лӓп тӓвман вӓсӓт. Тӓм ванлтупсийн вӓлты, мис, пӓрӓщ потум нюхи па арсыр рӓщ муй хӓнты детут па хӓннехӓ вӓлты-хӓлты щирӓлн тӓйты дӓмӓтсухӓт па

сыр-сыр пурмӓсӓт иса тӓдыева тынысыйт.

Тӓмӓщ вудаң ванлтупсы Ёмвошн 21-мит пӓш дӓщӓтсы. Тыв юхтыйлты моиң хӓннехуятӓт веритлӓт уша павӓтты, муйсӓр детутӓт па пурмӓсӓт Югра мӓвн вӓлдӓт па хута щитӓт ед тыныты муй дӓтты рӓхл. Ванлтупсы едпийн округев кӓща дӓнкӓр хӓ **Алексей Забозлаев** хӓннехуятӓт едпийн тӓмиты путӓртӓс:

– Мосд вӓн пӓмашипа лупты ши ёхлӓва, мӓта хуятӓт тӓмхӓтл Югра мӓвев арсыр ай кӓртӓт муй вӓн вошӓт эвӓлт тыв юхӓтсӓт па тынесты хӓрӓт дӓщӓтсӓт. Тӓп дыв ушӓнӓ-сӓщӓн верум рӓпатайдал унтасн мӓн сыр-сыр ям па сыстама

Касум вош эвӓлт ванлтупсыя ӓкӓтшум ёх

Светлана па Алексей Тарлинӓн ванлтупсийн

Д.Н. Покачев

В. ЕНОВ ВЕРУМХУР

Данил Николаевич Покачев рэт мўвн вэдты вэнт кэртэдн хоттел ёхлал пида Тромаган кэрт нўмпийн Сэрханл районан вэд.

Пенсияя мánты вўш вэнта Данил Покачев хўд па вой велпáслуман коопзверопромхозán ар ол мэр рэпитáс. Лўв ясáңдал ширн, сырыя ямаратсыр-сырхўдмўң государстваев верум планáта мáс, шитáт кўтн: ай лэр, ев, мевты, шáпэр, келши, ай муй вэн сорт хўдáт. Вой велпáс пурайн тáм хáнты хэ

ишиты сáмáңа кашáң вер лэщáтáс па арсыр вэнт вой мушатылáс: антатра, лáнки, вухсар, лепáк, нюхáс. Юхи хáшум олáтн Данил Покачев имисáң дыв юкан тáйты вўдылал лавáлман вэлáңáн. Дынана вэнт кэртáн рэт мўведн шенк ям па эмáш вэдты.

Владимир НОСКИН

Няврем такды хот тал

Кашáң хáннехэ хотáң ёхлал пида вэдты лáңхал, шит мосты па лутáң вер. Кашáң áңки-ащи пáта мет вулаң вер, шит нявремáт тўңшираңа енмáл-ты, лэдн пушхáт ям хуятáта ат йисáт.

Хэн няврем áңкел-ащел вэтшáл, лўв пáтэла шит вэн шэк. Кашáң пушáх áңки-ащи пида вэдты лáңхал, лэдн лўв пуньхима́н па лавáлман атáйсы. Шит пáта хэн няврем атэлт хáщáл, вантды, мосáң, лўв рэтлалн енмáлты вўды. Немхуят áн тáйл ки, велши шэкáшты нявремáт тáйты хота тэды муй па па хотáң ёх лўведа кáншды.

Вўюм áңкидалн-ащидалн лўв хотáң нявремáт иты енмáлды. Му́дтыкем няврем щимáщ семья хуши 18 тáл вэ́нты вэд. Лўв вэ́нтáды, муйсатыяма па мос-ты ширн вэдты мосл, муй ширн сыр-сыр етты суртáт тўңматты рáхл.

Кашáң хоттел ёх няврем лўв ширедн енмáлдáт. Итэх áңкет-ащел няврем пида путáртлáт па шиты верлáт, лэдн э́вия муй пу́ха ям ат вэс. Итэх хоттел ёх няврем партлáт шиты верты, ху́ты вэн хуятáт лáңхалáт. Хэлмит хотн па няврем педы вер иса áнтэм, ай хуят лўв

саттэ́ла енумáл.

Хэн атэлт хáшум пушáх хота вўды, вэйт-ды, му́дтыкем áңкелн-ащелн мáтты ширн лўв тáйсы па атум муй ям вера вэ́нтáсы. Шит пáта вантты мосл, муй-сáр хоттел ёх ху́ща лўв енмáс па муй ширн елды няврем енмáлты рáхл. Немáлт ям вера кўншемáты пáл, муй áн лáңхал ки, шиты верты, лэдн лўв саттэ́ла му́л-ты вер олңитты шир ат тáйс па мосты пурайн нётумты. Кимит няврем па мосáң шенк му́лум па хáрши, вэн хуята áн хэлáнтáл. Щимáщ пушхáт така тáйты мосл па деваса áн есáлты. Дыв ши мосты верн нявремáт вэ́нтáты хуятáтн па психологáтн яма нётлýйт.

Нуви сáңхум вошн «Милосердие» хотн психолого-педагогической нётупсы лэщáтты тáхи хуятáт атэлт хáшум нявремáт вўты áңкет-ащел пида рэпитлáт. Дыв щáта вэ́нтáлýйт, муй ширн мосл щимáщ нявремáт

пида путáртты, муйсáр верáт лэщáтты, муй ширн дыв пилэ́ла вэдты.

Áңкет-ащел «И сáм мухты па сáма» немпи кў́лупа я́ңхлáт, хута па хоттел ёх пида вэ́та́на йилáт па елды кў́тэлн нётáсман вэлáт.

Па хоттел ёх пушáх енмáлты – шит щикўш лавáрт, тэп шенк мосты па вулаң вер. Нявремáта па йилуп áңкидала па ащидала мосл арсыр ширáт па суртáт хўват мáнты, лэдн елды ям па тэс вэдупсы́йн вэдты. Па мет вулаң мойлупсы вэн хуятáт пáты – хэн ай пушхáт па вэ́на ювум нявремáт дыв пеле́ла сáмáңа вантлáт па ам-та́на няхлáт!

Лэдн нявремáт пида и нумáсн па лэхсáңа вэдты, мосл дыв пилэ́ла вешкáта вэдты, ар-сыр верáт олáңáн тў́на путáртты. Уша верты,

муй олáңáн лўв нэмáсл, муй лўведа амáт тэл, муй э́вáлт па шэк нумсáт тывлáт. Áн мосл няврем пида лы́кáңа путáртты, иса áн рáхл лў́вел сенкты.

Хотáң ёх пида вэдты кашáң няврем кэс тáйл. Щáта пушхáт тў́ңшира́ң вэдупсыя, сыр-сыр ве-рáта вэ́нтáлýйт. Муй ширн рэт ёхлал па па хуятáт пида вэдты, му́л-ты верты дыв иса ю́дн вэ́нтлýйлáт.

Юхтаты, мўң арсыр мосты верáтн ны́нан нётлўв!

Мўң Нуви сáңхум вошн, Центральной вош ху́луйн, 15а хотн рэпитлўв.

Телефонэв: (34-670) 2-37-88.

**Яна МАРФИНА,
Нуви сáңхум вош**

**Хáнты ясáңа
ту́лмáщтáс
Надежда ВАХ**

Хуты нефтяникät юпийн мўев йилпатда

Там ванан Ёмвошн Югра мўев Природнадзор хот йитн округев дуватн арсыр мўв илпи тащ кәншты тәхет эвәлт юхтум хәннехуятат немасыя мирхот версәт. Ши щос пурайн кашән нефтяной компания ёх лупсәт, муй щирн дыв там мўвн мўв илпи тащ кәншсәт па хуты ши рәпатайдал дэщәтум юпийн мўвдал йилпатсәт.

Сырыя ияха әктәшум хәннехуятат едпийн Югра мўв Природнадзор тәхи кәща хә **Сергей Пикун** тамиты путәртәс:

– Ин там карта непек хуши мўң тәса уша павәтлүв, муй щирн ар од мәр рәпитсүв. Мосл лупты, хуты ям-

сыева ки вантты, ям ар нәңхләң мўв тәта шиваләты рәхл. Ши утәт юхи хәшум одәтн арсыр нефтяной компания ёхн немасыя йилпатты па сыстамтәты питсийт. Хән мўң Природнадзор тәхевн рәпитты хуятат сырыя нәңхләңа вәдүм мўв йирәт артадәләт

па вантләт, муй щирн дыв иса сыстама версийт, щит шеңк ван па мет вулаң вер. Ма нәмәстемн, едды мўв илпи тащ кәншты ёхлүв ямашәк ки рәпитты питләт па дыв юпелән сыр-сыр нәңхәд ән хәйләт, мўңева кена йил нефтяникәт пида арсыр верәт тўнщирәңа дэщәтты.

Югра мўв Природнадзор тәхи кәща хә яснәт юпийн арсыр мўв илпи тащ кәншты тәхет эвәлт юхтум хуятат айкеләт версәт, щит ООО

«РН-Юганскнефтегаз», АО «Самотлорнефтегаз», ООО «Лукойл-Западная Сибирь» па па тәхет ёх.

Мосл лупты, хуты там 2016-мит од мәр араттелн 2288 мўв йир ямсыева сыстама версы. Ши арат мўв тәдәтәдн 876,9 гектара тәп хойл. Ямсыева там пўш 80 процента сыстамтум мўв округев хуши Природнадзор тәхи хуши рәпитты ёхн тәп артадәсы.

Владимир ЕНОВ

Нял щос мәр пурмәсәт версәт

Ас потты тыдәщ 29-мит хәтәдн Ёмвошн тәса ёнтәсты па вўды, кўрәң вой дўв эвәлт, оңәт эвәлт арсыр пурмәсәт верты ёх «Славим человека труда!» немуп кәсты тәхи етшәс. Тыв кәсты щира мир иса кев мўв эвәлт әкмийдсәт.

Мет яма вўды, кўрәң вой дўв эвәлт, оңәт эвәлт кўншуп верты верн	Мет тәса мәтта мир дәмәтсүх ёнтты верн	Арсыр щәшкан шўкәт эвәлт тәса ёнтты пурмәс верн
1 тәхи – Сергей Аляба (Пуднавәт вош, Ямал мўв)	1 тәхи – Яков Салиндер (Пуднавәт вош, Ямал мўв)	1 тәхи – Роза Накова (Пуднавәт вош, Ямал мўв)
2 тәхи – Эльвира Иванова (Тюмень вош)	2 тәхи – Екатерина Смирнова (Урай вош, Югра мўв)	2 тәхи – Вероника Факеева (Челябинск вош)
3 тәхи – Михаил Турышев (Тюмень вош)	3 тәхи – Евгения Ядрышникова (Челябинск вош)	3 тәхи – Жанна Щербакова (Сәрханл вош, Югра мўв)

Щиты мет тәса верәнтты ёх Ёмвош округ, Ямал мўв эвәлт, Тюменской, Свердловской, Челябинской па Курганской мўвәт эвәлт юхтыйлдсәт. Дыв хәдүм щирн кәссәт. Одәң ут – щит мет яма вўды, кўрәң вой дўв эвәлт, оңәт эвәлт кўншуп верты мосәс. Кимәт вер – щит мет тәса мәтта мир дәмәтсүх ёнтты. Хәдмит – щит арсыр щәшкан шўкәт эвәлт тәса ёнтты пурмәс. Кәсум ёх кўтн тәмәщ тәхет вўсәт:

Мўңева «Славим чело-

века труда!» кәсупсийн арташты ёх кәща **Виктор Банников** ай павтәс:

– Там кәсупсыя мет тәса шўкәтты хәннехәйт әкмийдсәт. Дыв нял щос мәр пурмәс дэщәтсәт. Кәсум мир вой дўв эвәлт кўншуп версәт, ёнтәсты ёхернәс па итәх хуятат ай хирые ёнтсәт. Мет лутән, щит йис мирәт ёнтәсты па шўкәтты верәт едды тәты мосл. Щәлта там кәсупсы унтасн тәса верәнтты хуятат мой-луптәдйит.

Ульяна ДАНИЛО

Ирина Молданова нявремәт ёнтәсты вәндтәлдә

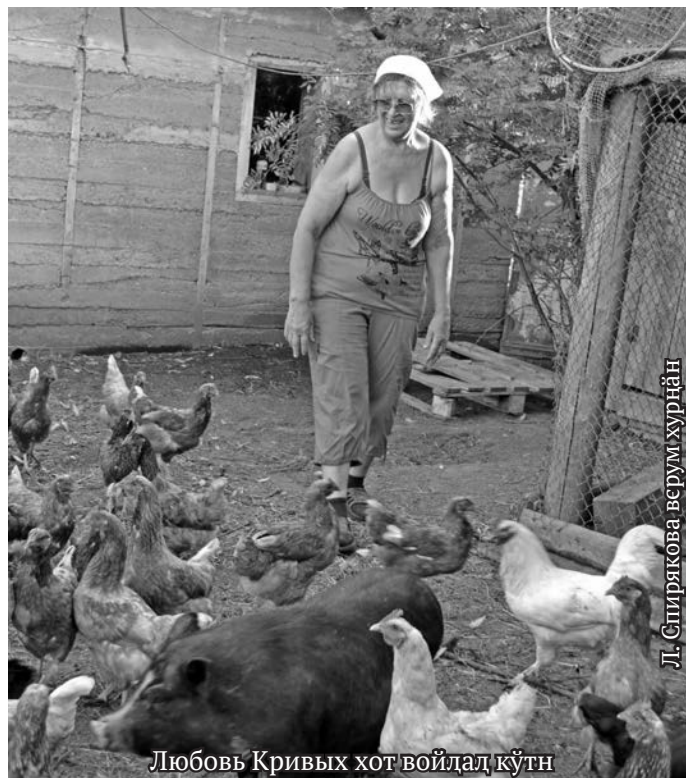

Яков Тарлин кўншуп верл

Вьетнамской пэрщят

Ным Нярьёх кэрта янхмемн ма Сергей Владимирович па Любовь Александровна Кривых пида вэйтантайлсум. Лын юкан вухдал унтасн хот войт тайты вер пүншсәңн.

Любовь Кривых хот войлад кўтн

Л. Спирякова верум хурчән

Кэртән вэлупсы ям ки – мир иса яма вэл

Мет сыры Кривых именең-икенең дын олденәң путартсәңн. Любовь Александровна Игрим вошн сема питәс па енемәс, Приполярной кэрт хушса тәрум вантты неңа рәпитәс. Сергей Владимирович – Саратов вош эвәлт, щата тўтәң хопн штурман-механика рәпитәс. Увәс мўвева Приполярной кэрта рәпитты юхтәс, тата имел пида вәтәңа йисәңн, яха хәншанышсәңн. Вет няврем сема питәс.

Елды Кривых хоттел ех Ным Нярьёх кэрта касәлсәт. Тата Сергей Владимирович мистайты хот кәчая йис. Ши пурайн тәм тәхи ех яма рәпитсәт. Перестройка пурайн арсыр суртат тывсәт, ширн ферма арнаел вәна йис, щит паты ләп тәхәрсы. Ин кэрт кимәдн тәп карты кирмәш хот хәшәс.

Ай кер тыләшн Кривых хоттел ех хот войт тайты вер пүншсәт, ши вер дыв Пётр пухеда нух

хәншсәт. Вьетнамской пэрщят ләтсәт, дыв ишкийн -37 градус вәнты вәдты веритләт. Сергей Владимирович ясәң ширн, щит нюхең пэрщят, вуй шимд тайләт. Сыры и тәл яма вәсәт. Сергей лупәс, хути ши пэрщят – ром войт, не щипкүрекәт пида яма вәдләт. Ши тумпи арсыр турнәт, овес па па утәт деләт.

Ши тухалпи Кривых хоттел ех няд мис па ай мисәт тайләт. Лўңән дыв турн сәвәрләт. Щит паты Сергей Владимирович трактор ләтәс. Елды лўв щиты лупәс:

– Юхи хәшум оләтн лўңән хўв мәр вән йиңк долъ, ширн вәйт дор тыләшн тәп турн сәвәрлўв, турн пайт омәслўв. Тәняд шимд турн ләшәтсўв, ширн па тәхи эвәлт ләтсўв. Тәм лўңән иши тәп вәйт дор тыләшн турн сәвәрсўв. Ши тумпи Приобье вошн комбикорм ләтлўв, и хир тынд – 500 шойт вух, тәп

ши и хир и пўш деты щира тәрмәл. Пэрщят па мисәт турн па овес деләт.

Мет сыры дыв сот мултас ай пәрәш тайсәт. Сергей па Любовь Кривых хот войлада мосты пурайн прививкайт доньшләт па дывел хоптәлдәт. Ай кер тыләш вўш эвәлт 40 пәрәш хурсәт, нюхи Приобье па Игрим мира тынысәт. Ши юпийн имухты Свердловской область Нижний Тагил вошн йилпа пэрщят ләтсәт.

Ма иньшәссум, мўйсәр тәхетн пәрәш нюхи тыныдәт? Юхды Сергей Владимирович щиты лупәс: «Ма Ным Нярьёх кэртәң мирева нюхи ән тыныдум, хот войт дыв тайләт. Ма ширемн, мирев деня-ваня йис. Россия мўевн мир мўв хәрн детут енемәдты, хот войт тайты ән питсәт, щит верхән? Ям, хути па хон пеләк мўвәт кәшайт мўң Россия мўев паты санкцияйт версәт. Мосәң, ши юпийн мўң мирев йилпа мўв хәры

рәпата вера вўянтләт».

Әмәш, хути ши вер пелы вошн вәдты Юрий пухән сәмәңа йис. Лўв Ёмвошн вәс, Югорской государственной университет етшуптумад юпийн айдат ех вәнләтс. Тәп әңкел-әшел әмәш вер оләңән уша верәс па имухты рәт кэртәла керләс.

Любовь Александровна лупәс, дыв мўвн арсыр турн летут енемәдләт. Лапкайн тәп сул, саккар, дант па па летут ләтләт. Кривых хоттел ех хот вой тайты вер тумпи хўд велпәсләты вер пелы сәмәңәт, ширн дыв хушса иса пурайн хўд эвәлт верум епләң летут вәд.

Тәм рәпатайң хоттел еха ям ясәт китлум, елды хот войт тайты верел яма ат мәнд! Ләң-халўв, дәлн щимәш рәпатайң хоттел ех ити па хәннехуятәт иши хот войт мўй па мўвн детут енемәдты вера ат вўянтсәт.

Людмила СПИРЯКОВА

Лӱк–Яун рӱтыщӑты тӑхи

Сӑрханл район Фёдоровской кӑрт пӱнӑдн Лӱк–Яун немпи мойӑ мир пӑты рӱтыщӑты тӑхи вӑл. Сӑрханл хӑнтэт пӑты – щит лӱк юхан тӑхи. Нивӑд ол юхды пела и апрӑн вӑндата ювум ики Александр Анатольевич Продан тӑм хурамӑн мӱвн рӱтыщӑты тӑхи пӱншӑс, дӑдн щӑта сыстам рӱвн рӱтыщӑты, вой па хӱд велпӑслӑты.

И пӱш вӑнт хӱват шӑшмалн лӱв хӑнты ими Светлана Юрьевна Токарева (ащел опраш немд Усанова) пидӑ вӑйтантӑс. Тӑм верӑн хӑнты имие вурты воньшумут ӑкӑтты мӑнӑс, вантӑ, айтелн тӑм вер сӑмӑна тӑйл. Путӑртман пурайн уша йис, хуы Светлана Юрьевна рӱтыщӑты вӱша ювмал. Щит пӑты Александр Анатольевич вӑна пелка ювум хӑнты имие Лӱк–Яун вӑнт кӑрта рӑпитты вохсӑлӑ. Щи пура вӱш эвӑлт хӑнты

не щӑта вӑд па рӑпитӑл.

Тӑмхӑтл Лӱк–Яун вӑнт кӑртӑнхӑлупавӑртхот, кӑт нюки хотӑн, нянь кӑр омӑссы, вӱдең тащ па арсыр юнтӑн верӑт лӑщӑтман вӑлдӑт.

Сӑмӑн рӑпата олӑнӑн Светлана Юрьевна щиты ай тӑс: «Лӱк–Яун хуша мойӑна юхтум мир ма мет сыры кушмӑлдам. Щӑлта нюки хотӑн дывела вандтӑлум. Щи нюки хотӑн ма пӑршан эвӑлт ӑнтсум. Щӑта ма нявремӑт па вӑн хуятӑт акань ӑнтты, тунты эвӑлт арсыр ай

хушапӑт, онтупӑт па ай хопиет верты вӑндтӑлум. Ма дывела луплум, хуы кашӑн мойӑна юхтум хуята увӑс мир хӑлум пурмӑс лӑщӑтты мосл. Тӑп ши пурайн шуши мир культура верӑт дыв айкемн вӑты питлӑт. Щӑлта нянь кӑр вандтӑлум па ӑплӑн няньн лапӑтлӑдам, каврум лыптӑн шайн яньщтӑлдам, вурты воньшумутн мӑлдам. Едды павӑрт хотӑта мӑнлӱв. Тӑта хӱд велты пурмӑсӑт олӑнӑн айкел тӑлум па вандтӑлум, муй щирн шуши мир хӱд велпӑслӑлӑт. Итӑх пурайн нык тӑлдам, дыв пилӑда холуп, пӑн, вар вантлӱв па хӱдкӑтӑллӱв. Щи тумпийн вӱды тащ вандтӑлум па увӑс мир ӑрашты кӑсупсӑт лӑщӑтлум. Нявремӑт па вӑн хуятӑт тынщӑн вала ӑвӑлдӑт, ӑхӑл шӑпи навӑрлӑт, ӑхӑл эвӑлт нӑл ӑсӑлдӑт. Ӕрашты верӑт тумпийн тӑд пурайн нявремӑт амп ӑхӑлн хӑтӑтылӑлӑт. Пушхӑта ши вер шеӑк ӑмӑш, юхды керлӑты дыв ӑн па лӑнхӑлӑт».

Тӑм ӑмӑш верӑт тумпийн Лӱк–Яун кӑртӑн Светлана Юрьевна вой велты ӑш хӱват мӑнты вер лӑщӑтӑс. Мойӑна юхтум мир лӱв вӑнта тӑд па вандтӑл, муй щирн вухсара, шовра, ӑхум нюхӑса сесы ворты мосл. Мойӑн ӑх шив мулты летут пундӑт, щӑлта павӑрт юхн лӑп нӑрӑтты мосл.

Вӑйтантупсы сухӑнты едпийн мойӑн мир ӑмӑн сӱмӑт юха ай сухиет йирлӑт, дӑдн едды кӑшиды-мӑшды, уяӑн-пищӑна вӑлты.

Вӱды тащ олӑнӑн путӑртты ки, сыры олӑтн Лӱк–Яун вӱт кӑртӑн хӑлумъянкем вӱды

тӑйсы, интӑм яӑ вой тӑп хӑщӑс. Светлана Юрьевна ясӑт щирн, адпа, вошӑн хотды ампӑтн пурсыйт. Хуы верды, тӑм войт те-дыева вӑнт хӱват летут кӑншман янхлӑт.

Мӑнема шеӑк ӑмӑш уша верты вӑс, хуы Лӱк–Яун вӱт кӑрта Россия мӱв тумпийн па хон пелӑк мӱвӑт эвӑлт арсыр мирӑт мойӑна юхтылдӑс. Франция, Италия, Турция па па хон пелӑк мӱвӑт эвӑлт ванкӱтды икет па имет хӑлум-няд хӑтла мойӑна юхтылдӑт.

Ши тумпийн ӑш-колайн вӑндтылды нявремӑт рӱтыщӑты пурайн тыв тӑтылӑлӑт, дӑдн увӑс мир культура-ев олӑнӑн айкел тӑты.

Щӑлта сӱс пурайн вӑндата ювум ӑх ӑмӑнхӑтл пурайн Лӱк–Яун кӑртӑн вӑн хуятӑт пӑты ищи вӑйтантупсы лӑщӑтды. Хӑтл мӑр ӑктӑшум имет па икет тӑта рӱтыщӑлӑт, холуп вантлӑт па хошум йиӑк кавӑртлӑт.

Путӑр сухӑнты едпийн Светлана Юрьевна тыштуман лупӑс, хуы тӑм сӱсн айкелӑт лӑщӑтты хуятӑт кина хӱват ай тӑсӑт, мӑтты Лӱк–Яун тӑхийн мой-пӑр янхӑл. Щит пӑты интӑм мойӑн мир дыв хушела юхӑтты пӑлдӑт. Хӑнты ими ясӑт щирн, йистелн арсыр войт вӑнт хӱват янхлӑт, тӑп Лӱк–Яун кӑрта немӑлт вой ӑнт юхтылӑс. Щит пӑты пӑдты ӑн мосл, юхӑтл ки, пушканӑт па муй иса вӑл. Муй щирн тӑм рӱтыщӑты тӑхи рӑпитӑс, ищи щирн мойӑн мир пӑты едды рӑпитты питл.

С.Ю. Токарева (пӱва пелӑкн) вурты воньшумут ӑкӑтл

Мойӑн ӑха хӑнты вӑлупсы олӑнӑн путӑртӑл

С. Токарева миом хурӑн

Ирина
САМСОНОВА

Касты ёх тахи 10 ода йис

Там ванан Югра мўв адаптивной спорт тахи 10 ода йис. Щит пата арсыр кәсупсәтн вәдүм па арсыр касты ширәтн олән тахета питум мәшәң хәннехуятәт «Югра-Классик» хот йитн округев кәща неңән вухәң мойлупсийн катлуптәсыйт па ишәкты непекәтн мәсыйт.

Ияха әктәшум мир едпийн Югра мўв Губернатор **Н. Комарова** ям вўща ясәң верәс па тәмиты путәртәс:

– Вўща вәдаты, ешәк ёх! 10 ол – щит хўв иса әнтәм. Щи арат ода ювум нявремәт тәп ведщи енумты питләт. Там 10 ол мәр Югра мўвев адаптивной спорт тахи ям вәна енмәс па тәса рәпитты вўянтәс.

Арсыр Россия вошәтн па мўвтел мирәтн верты кәсупсәтн мўң касты ёхлўв там арат ол кәт шурәс мултас карты, шелвух па сорни мевәл посәт холумсәт. Ма нә-мәстемн, щит вера вән па давәрт рәпата дыв пәтәда вәс. Ләңхалум, дәдн Югра мўвев кәши-мәшәң ёх спорт тахи ищитыаркәстыхәннехә енмәдтәс.

Щи юпийн округев кәща не там лўңән мәнум XV-мит Паралимпийской кәсупсәтн нух питум касты ёха па лывел ар касты ширәта вәндтум хәннехуятәта вән вухәң мойлупсәт катлуптәс. Щиты няд миллион арат шойт вух атәлт ширн Д. Душкина па Е. Малых хәйңәна мойдәс. Вантә, дыв мет олән тахета мўвтел мир кәсупсәтн юхәтсәт. Кәт па и миллион мултас шойт кимит муй хәдмит тахия питум ёх па дыв касты ширәта вәндтәты хуятәт ёша павәтсәт. Дыв күтелн щимәш

хәннехуятәт: О. Позднышева, А. Ашапатов, О. Байсарина, В. Телеш па А. Пимуткина.

Югра мўв адаптивной спорт тахийн арсыр кәсупсы верәта айдат ёх вәндтум хуятәт Россия мўв Паралимпийской комитет кәща ләңкәр хәйн П. Рожковән «20 ол Паралимпийской комитет Россия» немуп мевәл посн катлуптәсыйт. Ищи хурасуп мевәл посн Югра мўвев Губернатор Н. Комарова мойдәсы. Вантә, дўв там юхи хәшум олән арсыр мосты верәтн касты хәннехуятәта нәтл па вән унтас мәшәң ёхлўва тәд.

Владимир ЕНОВ

Вухаль мир щурас хә

Анатолий Вадичупов Сўмәтвош районән вухаль мир вәдты Кимкьясуй ай кәртыенән семапитәс па енмәс. Нәптед вәна ювум вухаль ёх там ай вошие Тимка кәрта альшәдәл. Дўв юдн вошәдн хәдүм класс вәнта вәндтыдәс. Щи юпийн Сосьва вош интернатн әшколайл етшуптәсдә.

Ая вәдмадн Анатолий вән икет па ащел педә вантман сора вәндәс кешийн нюхрантты. Щиты пухие арсыр юнтутәт юх эвәлт верты питәс. Мет олән «рогатка» немуп ут верәс. Щиты айлтыева дўв әшңәл вәндсәңән юх пида рәпитты. Щәлта әшколайл етшуптумал юпийн Пуднавәт воша культура верәт вәндтәты училищя вўянтәс. Там тахийн дўв хурамәна юх эвәлт вәндәс арсыр пурмәсәт ләщәтты. Тәта немасыя юх па вой сух, вўды, кўраң вой па па войт дўвәт пида рәпитты вәндтәсы. Анатолий ямсыева вәндтыйдмал юпийн Тәпәл вошн дўв пида шўкшәты тахийн рәпитәс. Щәлта Ямал мўвн Лапәтнаңк вошн кәпәртәс. Нын щи вәлдән, хәннехә вәдтал нәпәт юхи енмум мўвәда сәмәдн талда. Щиты айдат вухаль хә рәт мўвәда Ёмвош округа Сўмәтвоша вәдты мәнәс. Щәта йис арәт, путрәт па

А. Вадичупов юх эвәлт саңквылтап верд

моньшәт әкәтты тахия рәпитты вўянтәс. Щәлта Нижневартовск вошн педагогической институтн художник верәта вәндтыйс. Вантә, кашәң хәннехә вәдупсәдн мосты верәт тайл. Там хуятәв кеши пида рәпитты верд мет мосман тайләдә. Имудтыйн А. Вадичупов Югра мўв центр ремәсел тахийн рәпитты питәс. Лўвела щәта шеңк әмәщ вәс. Щирн дўв кашәң хәтл арсыр вой дўв эвәлт па юх эвәлт

пурмәсәт верәнтәс. Щит юх анәт, лыйт па дўв эвәлт верум пәл рәнтәт па па әня утәт.

Щәлта 2001-мит одн «Культура» верәт тәты хотн рәпитты ёх нарәс юхәт, тумранәт, торсапл юхәт верты па щитәтн юнтты хәтләт ләщәтсәт. Щирн Анатолий мет олән пўш вухаль мир саңквылтап верәс. Дўв верум пурмәсәт яма па тәса тывәс. Щи юпийн там хуятәв 2002-мит одн оса щурасләты тахи пўншәс. Дўв нарәс юхәт, саңквылтапәт, торсапл юхәт верты олңитәс. Тәс ёшн верты пурмәсәдл имухты мирән дәтлайт. Ин дўв верум хурамәң сыюп нарәсты утләд Югра мўв луваттыйн па па мўвәтн юнтман тайлайт. Там вухаль икев нюхрантты верәдн рәпитл. Дўв 14 ол мәр дўв сәтәда верәт тәты хәя вәд. Анатолий хошл әл юх пул эвәлт мосты пурмәс нюхарты. Дўв воша пеш эвәлт пакл торсапл юх верты. Ин Анатолий Васильевич Ёмвошн вәд. Кәт эви енмәдтәл.

Дўв вухаль мир йис вәдупсы едды тәд. Йилуп ол лепн тәса воңхесты хәя мўн, «Хәнты ясәң» газетайн рәпитты ёх, вән вўща ясәң китлўв, тәдаңа, яма хўв йис, хўв нәпәт вәда! Нәң тәс вердән иелды тўна па яма ләщәтәдн.

Ульяна ДАНИЛО хәншәс па хур верәс

Торсапл юх верлът

«Культура» верат тэты хотн арвүрн якты па нарас юхат, тумра-нът, торсапл юхат мир верты вэндтасыйт. Тыв Югра мўв ай во-шът эвэлт ар мир юхтыйдсат.

Тата неңат «Куренька» як якты «Хятл» немуп театр хуца рэ-питты ими Фаина Иштимирова вэндтас. Итэх эвиет имухты якты долюмсат. Щалта юх эвэлт арсыр пурмәсат верты ики Анатолий Вадичупов ванлтас, муй иты тәса торсапл юхат верты. Вантэ, тәм ванән нарасы юхат нюхарты па щитатн юнтты пата нявремәт вэндтаты тахи пүншса. Ши ут кәщя Анатолий Вадичупов омсәдса. Ин дүв хуцада айдат әх арсыр сыюп нарасы юхат юнтты янхлът. Ши тумпи кашаң пух юкан торсапл юх муй па нарас юх верты пакд. Тыв янхийдты пух **Василий Перетятко** лупас:

– Ма Югорской государст-

венной тахийн инженер вера кимәтмит ол вэндтыйлдум. Ма Кондинской мўв вухалът эвэлт вәлдум. Ая вәдмем тедн мәнәма әмәщ вәс юх пида катләсыйлды. Тәм тахи оланән уша вермемн амәтсум па тыв янхты питсум. Ин ма торсапл юх айдтыева верлум. Мәнәма ши ут воңхты Анатолий Вадичупов нәтл.

Мосл лупты, шуши мир хәс мул-тас арсыр сыюп нарас юхат тайлът.

Тәмащ хурам сыюп саңквыл-тапәт йилпа верты 2001-мит ол вўш эвэлт питсайт. Ин вән амәт тәм вера айдат әх вэндтәлыйт. Елды мўң йис мўвевн нарас юх сый ан хәрләл.

Ульяна ДАНИЛО

Василий Перетятко торсапл юх верд

Еңк әшәт ләщәтлыйт

Ши оланән ван хәтлуп тыләщ 8-митн округ правительства хотн дорожной хозяйства департамент кәща Андрей Новиков па әшәт-пәнтәт вантман тайты тахи кәща ләңкәр хә Сергей Брусков пида вәйтәнтупсыйн уша йис.

А. Новиков лупас, хуты тәд еңк әш «Се-веравтодор» тахи әх верлът. 2016-2017-мит олнәнән ши вера 272 миллион шойт вух мәнл. Ван хәтлуп ты-ләщ 25-митн еңк әшәт пүншлыйт. Ин 4 еңк әш пүншсы: 14 верста Нуви саңхум вош – Сос-новка, 51 верста Нуви саңхум вош – Поднавәт, 19 верста Ёмвош – Талинка – Белогорье, 15 верста Междуреченс-кой – Карым – Шугур. Ин Нижневартовской районән комиссия әх тәд әшәт нух вантлът.

Иса тәд әш 2488 километра версы, щит эвәлт 17 верста – асәт па юхәнәт мухты вәд. Мет хўв тәд еңк әш – 2 километра 600 метра Шәнш кәрт хуца, мет хўв тәд әш 240 километра Игрим – Саранпауль вәд.

С. Брусков ай тәс, хуты интәм 84 тәд әш па 55 еңк әш верман вәд. 19 тахийн машинайт вантты пәты блокпост верды. Ин 70 процент арат тәд еңк әш версы. Ши әшәт хўват 30 тонна арат пурмәс тәты рәхл. Итәх пурайн мўв идпи питы вуй вўты тәхет әх вохлът 60 тонна вәнты еңк әшәт верты, щитәт дыв әх вантман тайлът. Тәм олн Ёмвош район Горноправдинск кәрт пүнәлн «Коданефть», Базьяны, Кирпичной кәртнән пүнәлн «Газ-променефть-Хантос» кәщайт щимәщ еңк әш верты ләңхалът.

Тәм тәд Сўмәтвош районән шимл доньщ питас, щирн еңк әш верты пәты па тәхет эвәлт доньщ тәты питды.

Людмила ЛОНГОРТОВА

Ас потты тыләщ 28-митн IV Югорской культурной форум пурайн Югра мўв госу-дарственной киникайт мәты хотн Борис Ельцин немпи Президентской киника лўнәтты хота Интернет хўват лұңты щира тахи пүншсы.

Йилуп лўнәтты тахи пүншсы

Округ кәща не Н. Ко-марова лупас, хуты кәт ол юхды Югра мўвевн Президентской киника лўнәтты хота Интернет хўват лұңты веритсўв, интәм немасыя тахи пүншсы. Елды ястас: «Ин мўң Интернет хўват Президентской киника лўнәтты хота лұңты веритлўв па Югра мўвев оланән путрәт, хурәт, катра непекәт щив китты».

Мосл лупты, хуты ин округевн Б. Ельцин немпи киника лўнәтты хота интернет хўват лұңты хәлум тахи вәд. Щит Югра мўв государст-венной киника лўнәт-ты хотн, Урай вош поли-технической колледжән па Ёмвошн вәндтаты вер тәты институтн.

Б. Ельцин немпи киника лўнәтты хот кәща ләңкәр хә П. Тере-щенко лупас, хуты

Россия мўв луваттыйн ищимәщ 300-кем тахи пүншсы.

Ин ши тахи унтасн кашаң хуят веритәд сащ-ты ут хәләнтты, ви-део щирн мосты катра непекәт вантты, катра киникайт лўнәтты, ияха лўнәтты ки – 500 шурас ут щата давалән вәд. Щәта Югра мўвев оланән айкеләт тывлът. Щиты кашаң хуят «Ханты-Мансийский ав-тономный округ – Ю-гра: страница истории» немпи ут хўват округев йис вәлупсы па тәм пу-ра оланән уша верты веритл, муй щирн Тәпәл губернияйн Сўмәтвош па Сәрханл уезднән вәлупсы мәнәс.

Ищиты Н. Кириллова хәншум «Уральское кино: время, судьба, фильмы» немпи киника оланән путәр мәнәс.

Людмила СПИРЯКОВА

Тӑпӑр леваса вӑщкӑты ӑн рӑхл

Мӑнум тылӑшн Ёмвошн мирхот пурайн округ оса тӑхийн рӑпитты хӑ Мидхат Хасанов путӑртӑс, муй верлӑт оса тӑхет мӑң мӑвев давӑлты щира. Лӑв Радужной вошн вӑд па рӑпитл.

Щӑта оса тӑхи хуятӑт вошӑн мир пӑты пусл хонӑӑн шӑшты ӑш версӑт. Щи вер пӑты кимит шӑп километра мӑвхӑр сыстамтсӑт. Щӑта юхӑт, воньшумутӑт, тулхӑт омӑссӑт. Щи тӑхи ин вошӑн ӑхн мосман тӑйлы. Щӑлта оса тӑхет хуятӑт вош питӑрн вӑдты иса дорӑт сыстамтсӑт па хӑлӑт щив есӑлсӑт.

М. Хасанов ясӑн щирн, лӑв хӑл вӑдпӑслӑты яңхӑл па щӑта вошӑн мир пидӑ путӑртӑл, лывела

лупл, хути тӑлн шар талты юпийн окуркайт еңка ид вӑщкӑлӑт ки, товийн щи ут юхана питл, щит эвӑлт юхан хӑлена йил па щӑта хӑл шимл питл. Щи талум шар пул тӑп хӑлум ол юпийн вӑшл.

Щӑлта Мидхат Хасанов мӑңева непек мӑс, хута хӑншман, муй арат ол мӑр мӑва вӑщкум утӑт вӑшлӑт. Вантӑ, банан сух ид рӑкӑнты юпийн хӑт тылӑщ юпийн вӑшл. Лӑвӑт мӑвн 5-8 ол мӑр

улты питлӑт, тӑп щи юпийн вӑшлӑт. Юх эвӑлт верум утӑт яңкем ол мӑр мӑвн улты питлӑт, арсыр непекӑт и тылӑщ вӑш эвӑлт вет ол вӑнты вӑшты щир тӑйлӑт.

Рӑтыщӑты яңхтӑлн мир летут панкайн пӑнӑн вӑлӑт. Ид питты юпийн карты ут вет ол мӑр улты питл, жестяной ут – 90 ол мӑр, алюминий эвӑлт панка – 500 ол мӑр. Щӑлта полиэтиленовой сухӑт, пластиковой кеванӑт мӑвн 100-200 тӑл

улты юпийн тӑп вӑшлӑт, кеван лыс – щурӑс мултас ол юпийн.

Нявремӑт пӑты памперс немпи утӑт 300-500-кем ол мӑр улты питлӑт. Лӑхлантты арсыр еплаң утӑт ид рӑкӑнты юпийн рув тӑхетн 30 ол мӑр юпийн вӑшлӑт, увӑс мӑвн щи ут сот муй кӑтсот ол мӑвн улты питл. Щит пӑты кашӑн хӑннехӑя яма нӑмӑсты мосл, рӑхл муй ӑнтӑ рӑтышуман арсыр утӑт мӑва вӑщкӑты. Щиты мӑң рӑт мӑвев давӑлман тӑйты питлӑв.

Надежда РАГИМОВА

Мосты карты вӑйтсы

Тӑм ванӑн ма газетаевн хӑншум, хути Югра мӑвевн дорӑтн лекшитты вушлах вӑйтсы. Ин хӑншлум титан-цирконий немпи мосты карты олӑӑн. Щитӑт ищи Югра мӑвев хӑваттийн вӑйтсийт. Щи олӑӑн мӑнӑма путӑртӑс «Мониторинг» тӑхийн мӑв илпи таш вӑты вулаң хӑ, геологоразведочной партия геолог Юрий Перепелицын.

Лӑв лупӑс, хути титан немпи карты эвӑлт йиңк илпийн яңхты хопӑт, тухлӑн хопӑт, ракетайт, нялӑт, карты сӑрӑт па па мосты утӑт вердыйт. Цирконий – щит ядерной энергетика вера мӑнд. Тӑт верӑтты олӑупн ищи циркон карты вӑд, щитӑтн ракетайт нердыйт. Юрий Федорович ясӑл щирн, 2014-мит ол вӑнты мӑң мӑвева цирконий карты Украина мӑв эвӑлттӑсы. Интӑм щитӑт Индия, Филиппины мӑвӑн хуши дӑтдыйт. Лӑв щирӑлн, щитвӑнвер. Вантӑ, щи мосты карты мӑң мӑвевн ищи вӑд. Хутыса щит вӑйтсы, лӑв мӑнӑма путӑртӑс:

– 2006-2015-мит олӑтн округевн титан-циркониевой тӑхет вӑйт-

сийт. Ар мосты карты мӑн мӑвевн вӑйтсы. Олӑӑн Мансийской па Северо-Сосьвинской мӑвӑнӑн ильменит па циркон картӑнӑн вӑйтсийӑн, Щӑлта Советской район хӑваттийн ар мосты ут вӑд. Щи вера 350-кем миллион шойт вух федеральной бюджет эвӑлт мӑсы. Мосл лупты, щи тӑхетн титан-цирконий карты тумпи ар хиш вӑды, мӑта ут эвӑлт арсыр картӑт, кеван лыс па ан-сӑнӑт вердыйт.

Юрий Федорович лупӑс, хути ар мосты карты Советской районӑн вӑйтсы. Щит пӑты интӑм дыв нумӑс тӑйлӑт щи тӑхийн рӑпата олӑнитты. Щӑта Советской лащ пура вӑш эвӑлт иса ям юхӑт сӑвӑрсийт, ин ай

Советской район вӑнт

вӑнт енумл. Вантӑ, ям вӑн юхӑт шӑл сӑвӑрты питл. Щӑлта щи тӑхетн ям ӑшӑт вӑлӑт, ванӑн Няганьской ГЭС омӑсман вӑд.

Иньщӑссум, тӑрмев пӑты щи вер атма питл муй ӑнтӑ? Ю. Перепелицын лупӑс, хути иса вер яма вантсы, лыв вӑн лот верты ӑн питлӑт. Мӑвн 15-20 метра мӑдӑт хиш нух вӑды. И тӑхи эвӑлт вӑты юпийн щи мӑв сыры верум лота пӑрӑлды. Щит пӑты иса мӑв лотӑт мосты карты вӑты юпийн лӑп пундыйт. Лӑв лупӑс, хути щи вер нӑрум мӑвӑтн верды.

Иньщӑссум, муй арат мосты карты мӑң мӑ-

вевн вӑйтсы. Юрий Федорович ясӑн щирн, тӑп Советской район луваттийн 40 миллион тонна арат титан-циркониевой минерал вӑд. Па щи карты нух вӑты щира 100-кем миллион шойт вух мосл.

ЩИ вер тӑса вӑты ӑх, геолого-минералогической наукайт докторӑт Е.Н. Левченко, Л.З. Быховский па А.В. Лаломова щи вер тӑса вантмел юпийн уша павӑтсӑт, хути едлы Западно-Сибирской мӑвн титан-циркониевой карты нух вӑты вӑн тӑхет пӑншдыйт.

Надежда НОВЫХОВА

Нина Тасьманова Касум вошн Нуви сәңхум районан вәд. Ма лүв пидэла Ёмвошн «Товары земли Югорской» немуп ванлтупсыйн немасыя вәйтантаыйлдсум па путрёмәсум.

– **Нина Кузьминична, ай пура олдән олаңан еша путәрта?**

– Ма Кешдор кәртән сема питсум. Ши пурайн лүв Сүмәтвош районэва ханшман вәс. Ащем иса вой-хүд велпәсләс па вүлэт давадман рәпитәс. Кешдор кәртән ма иса 1979-мит ол вүш вәнта вәсум. Ши одн мүн рәт кәртәв түтн питсы па иса худыева лесы. Ащем ши одн, вантэ, вүды ташәтн яңхәс. Елды ма Касум вош ашколайн вәндтәйдты питсум па нивәлдмит класс 1977-мит одн етшуптәсум. Елды ма немасыя Тәпәд вош зооветеринарной техникума бухгалтер неңа Касум вүды совхос эвәлт вәндтәйдты китсыном. Еша вәс 1980-мит одн вәндтәйдты тәхем етшуптәсем па иса ши вүш эвәлт па 1998-мит ол вәнта Касум вүды совхосн бухгалтер неңа рәпитсум. Щәдта, вантэ, совхос хуши рәпитты тәхет сокращение ширн иса шимда версыйт. Ши пурайн ма вошәң администрация кәщайтн бухгалтера рәпитты вохсыном. Мосл лупты, хуы ши тәхийн ма тәп ныл од рәпитсум па йилпа сокращения питсум. Әхәт па арсыр рәпатайтн вәсум. Имудты пурайн худна лапкайн рәпитсум.

Н.К. Тасьманова хиднеңәл пидә

В.Енов верумхур

Рәпитты тәхел олаңан лупәс

Пенсияя рүтыщәты ма «Олененок» ай нявремәт давадты хот эвәлт мәнсум, хута кладовщика вәсум. Ин икем-саңан китумтак пенсияя питсумән па щит пәта мин юкан вүдылүв иса ямсыева тәйлүв па давадлүв.

– **Икен па мәта ол вүш эвәлт лүв юкан вүдылал тайты питәс?**

– Ма икем иса 1993-мит ол вүш эвәлт лүв юкан тайты вүдылал давадты питәс.

– **Муйсәр немн нын йилпа верум рәпата тәхән немәтсәты?**

– Немудты немн мүн лүвел ән па мәсәв. Ад щиты крестьянско-фермерской тәхи пүншсәв па ши.

– **Муйсәр рәпатайт нын тәхән хуши верләты?**

– Кашәң сүс пурайн мүн вәнтән арсыр воньшумутәт әкәтлүв. Ямкем ар хүд велпәсләлүв па щәдта ши хүләт вүдылүв дety пәта

нух сорәдләлүв. Мүн грант вухәт холумсүв. Ши округев нәтупсы унтасн ветяң мудтас вүды дәтсүв. Ин еша вәд икем ши вүдылал тыв тәты мәнәд. Ши елпийн мүн ямсыева нәмәссүв, муйсәр тәхи эвәлт па мәта хәннехә эвәлт ши вүлэт дәтты рәхл. Нумсәв Тәрумдорн вәдты әхлүв педы питәс па щит пәта Сергей Леонидович Логаны пидә и нумәса па и вера юхәтсүв па лүв эвәлтәла вүлэт дәтсүв. И пеләк эвәлт дывел мүн хущева нәхәдты шеңк хүв әнтәм. Кимит пеләк эвәлт – щит әнтә Ямал мүв вүлэт па юхды педы ищи па ән хунталәт.

– **Тәм йисн вүды нюхи ед тыныләты муй әнтә?**

– Вүды давадты вер – щит шеңк давартәң рәпата. Мүн рәт ширн тайты мүвлүв Верхнеказымской вош нүмпийн вәлдәт. Ши тәхийн тәм сүсн иса тәдыева арсыр амп вәс. Щиты мүн со-

ра-сора юкан вүдылүв Амня юхан нүм пелка каслуптәслүв. Ин икем иса ши вәнтән вүдылал давадман вәд. Вүды нюхи, вантэ, пурапурайн ищиты тынылүв. Итәх хуятәт нюхи дәтты кемн щиты лупләт, хуы шеңк тынәна вүды нюхи тынылты. Ма па тәп щиты юхды путәртлүм, хуы тәм вүды тайты рәпата шеңк даварт, щит пәта ед тыныты нюхи тын ищи хурасуп.

– **Тәта нын тынесты хәрн хуши вүды кепләт эвәлт әнтум вейт па сырсыр хәнты мир пурмәсәт мәта хуятәтн версыйт?**

– Щит иса ма атәлт ширн верум пурмәс-лам. Итәх пурайн хәннехуятәтн шеңкямадәт-дыйт. Тәта нын вантләты норка немуп вой. Сырыя щимәщ йиңк вой Амня хуши иса әнтәм вәс. Тәп юхи хәшум оләтн нүм мүв эвәлт тыв иса юхәтты питәс. Мүн хә әхлүв пәнәләд вадемәты пурайн иса кәт муй хәлум щимәщ вой мушатләт. Касумн вәдман тәд тыдщәт мәр иса ши әнтәслүм.

– **Нина Кузьминична, нәң ширенән, тәмәщ детутәң-пурмәсәң ванлтупсәт мосләт муй әнтә, муй унтас дыв нынәна тәләт?**

– Тәмәщ детутәң-пурмәсәң ванлтупсәт шеңк ши мосләт. Тәнял одн ма ищи тәта вәсум па шеңк яма арсыр әшн верум пурмәсыет ед тынысум. Мин дәдн кашәң пүш тәмәщ ванлтупсәта тынесты яңхсүв, тәп ат вохсыюв!

Владимир ЕНОВ

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№24 (3468), 22.12.2016

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры
Издатель
Департамент общественных
и внешних связей Ханты-
Мансийского автономного
округа – Югры

Редакция

Главный редактор –
Решетникова Р.Г.
Телефон (3467)33-36-82

Заместитель главного
редактора – **Вах Н.И.**
Телефон (3467)33-24-02

Ответственный секретарь –
Рагимов Н.В.
Телефон (3467)33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467)33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского 14.

Подписано в печать:

по графику 22.12.2016 г.
в 9.00.; фактически
22.12.2016 г. в 9.00.
Индексы **04393, 54393**
Тираж **2210** экз. Заказ 2011
Цена свободная

Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере
связи, информационных

технологий и массовых
коммуникаций по
Тюменской области, ХМАО-
Югре и ЯНАО. Свидетельство
о регистрации ПИ №ТУ 72-
00796 от 23 января 2013г.

Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает точку
зрения
редакции.